מפרשת הגמרא: וְקָסָבַר אַבַּיֵי, שלדעת בית הלל יָדוֹ של הבעל היא כְּיָדָהּ של האשה, וכח שניהם בנכסיה שוה. ואולם יד היבם גרועה מידה, שכן אינה נשואה לו לגמרי אלא היא זקוקתו בלבד. לפיכך ידה של היבמה עדיפה מידו בנכסיה, והרי הם בחזקתה, ויורשי אביה יורשים אותה ולא היבם. אך בית שמאי סוברים שבנשואה יד הבעל עדיפה מיד האשה והוא מוחזק בנכסיה יותר ממנה, ואילו יד היבם שהיא גרועה מיד הבעל שוה ליד היבמה וכח שניהם בנכסיה שוה, ועל כן יחלקו היבם ויורשי אביה את ירושתה.

רבא דוחה את דברי אביי בביאור משנתנו ומפרשה באופן אחר: אֲמַר לֵיהּ רָבָא לאביי, אִי מדובר בנכסים דְּנָפְלֵי לָהּ מבית אביה בְּשָׁהֵיא עדיין תַּחְתָּיו דְּבַעַל הראשון, דְּכוּלֵי עָלְמָא – בית שמאי ובית הלל לֵא פְּלִיגִי אלא מודים דְּיָדוֹ של הבעל עֲדִיפָא מִיָּדָהּ של אשתו, והבעל מוחזק בנכסיה יותר ממנה. ואם כן היבם שיורד בדרגה אחת מדרגת הבעל אינו עדיף מיד האשה, אלא יד שניהם שוה, ועל כן הוא חולק את ירושתה עם יורשיה. לפיכך אי אפשר להעמיד את משנתנו באופן זה, אֶלָּא אִידֵי וְאִידֵי – בין ברישא ובין בסיפא מדובר בנכסים דְּנָפְלוּ לָהּ מבית אביה כְּשָׁהֵיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם, ולא היה לבעלה הראשון זכות בהם מעולם. ומה ששנינו בְּרֵישָׁא שאין ליבם זכות בנכסיה, מדובר ביבמה דְּלֹא עֲבַר בָּהּ היבם קידושי מָאָמָר לפני שנפלו לה נכסים אלו. שמאחר שאין ליבם בה אלא אלא זיקת יבום בלבד, לדברי הכל אין הזיקה מקנה לו שום זכות בנכסיה. לפיכך גם לשיטת בית שמאי בידה למוכרם, וכן אם מתה אינו יורשה. ואילו בְּסֵיפָא מדובר ביבמה דַּעֲבַר בָּהּ היבם קידושי מָאָמָר, ובאופן זה נחלקו בית שמאי ובית הלל מי יורשה.

הגמרא מפרשת את מחלוקת בית שמאי ובית הלל לשיטת רבא: שנינו במשנה לעיל (כט.), שלדעת בית שמאי מאמר קונה ביבמה מן התורה, ולדעת בית הלל אינו קונה אלא מדרבנן, אבל מן התורה אין היבמה נקנית אלא בביאה. וְקָסָבַר רָבָא, שמָאָמָר לְדעת בֵּית שַׁמַּאי עוֹשֶׂה את היבמה כְּוַדַּאי אֲרוּסָה וּסְפֵק נְשׂוּאָה. שהמאמר עושה אותה וַדַּאי אֲרוּסָה לְחִלּוּת בְּצָרָה, שאם קידשה היבם בקידושי מאמר, ואחר כך נפלה לפניו ליבום אחותה שהיתה נשואה לאח אחר שמת אף הוא בלא בנים, השניה נאסרת עליו כדין אחות אשה ונדחית מיבום, ושוב אינה אוסרת את בעלת המאמר משום אחות זקוקתו. וְאולם אין המאמר עושה אותה אלא כְּסָפֵק נְשׂוּאָה לַחֲלוֹק בַּנְּכָסִים, שאם מתה יחלקו היבם ויורשי היבמה את נכסיה ביניהם, ולא כודאי נשואה לענין שיירשנה היבם לבדו. ובית הלל לשיטתם שמאמר אינו קונה כלל מן התורה, סוברים שאף אינה נחשבת לספק נשואה לענין שיטול היבם חלק בירושתה, אלא יורשיה יורשים את כל נכסיה.

הגמרא מביאה שיטות אמוראים קודמים שנחלקו במחלוקת אביי ורבא: אֵיתְמַר מַשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר כְּוָותֵיהּ [–כמותו] דְּרָבָא בביאור משנתנו, וְאִיתְמַר מַשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא כְּוָותֵיהּ דְּאַבַּיֵי בביאור משנתנו. מקשה הגמרא: וּמִי [–וכי] אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר הָכִי שלדעת בית שמאי מאמר עושה אותה לספק נשואה לענין ירושתה, וְהָא אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַאֲמָר לְבֵית שַׁמַּאי אֵינוֹ קוֹנֶה אֶלָּא לענין לְחִלּוּת בַּצָּרָה בִּלְבַד, שאם לאחר המאמר נפלה אחותה לפני היבם מאח אחר נדחית האחות מיבום משום ערות אחות אשה. ומשמע מדבריו שרק לענין זה קונה המאמר ולא לענין ירושת בעלת המאמר.

מתרצת הגמרא: אִיפּוֹךְ – אכן יש להפוך את שיטות אמוראים אלו, שרבי אלעזר פירש את דברי משנתנו כאביי, ורבי יוסי ברבי חנינא הוא זה שפירשה כרבא. עוד מתרצת הגמרא: וְאִי בָּעֵית אֵימָא, לְעוֹלָם לֹא תֵּיפּוֹךְ את שיטותיהם, וְאַמַּר לָךְ רַבִּי אֶלְעָזָר, כִּי אֲמָרִי אֲנָא [–מה שאמרתי] שאין מאמר קונה ביבמה אלא לענין לדחות בצרה בלבד, היתה כוונתי דְּלֹא סָגֵי לָהּ בְּגֵט [–לא די] בלבד כדי לצאת מרשות היבם כדין יבמה שנקנתה לגמרי ביבום, אֶלָּא דְּבָעֵי נַמֵּי חֲלִיצָה כדי להפקיע את זיקתה, שכן אין המאמר נחשב ליבום גמור המפקיע את זיקת היבמה. אבל לענין לַחֲלוֹק בַּנְּכָסִים דְּלֹא קָנֵי מִי אֲמָרִי – האם אמרתי שאין המאמר קונה לענין שיטול חלק בירושת היבמה, הרי לא באתי לומר אלא שאינה נפטרת מחליצה. הגמרא מביאה הוכחה מצד אחד וקושיא מצד אחר לשיטת אביי בביאור משנתנו: אָמַר רַב פָּפָּא דְּיוּקָא דְּמַתְנִיתִין – מדיוק לשון משנתנו יש להוכיח כְּוָותֵיהּ דְּאַבַּיֵי, שהסיפא מדברת בנכסים שנפלו לה בעודה תחת בעלה הראשון, וְאַף עַל גַּב דְּלפי זה קַשְׁיָא מדוע היא דנה דווקא ביבמה שמָּתָה. הדיוק מלשון המשנה כדברי אביי הוא ממה דְּקָתָנֵי בה 'נְכָסִים הַנִּכְנָסִים וְיוֹצְאִים עִמָּהּ', שהן נכסי מלוג. ומוכיח רב פפא: מַאי נִכְנָסִין וּמַאי יוֹצְאִין – להיכן הם נכנסים ומאין הם יוצאים. וכי לְאוֹ 'נִכְנָסִין' הם לִרְשׁוּת הַבַּעַל כשנישאה לו, 'וְיוֹצְאִים מֵרְשׁוּת הַבַּעַל ונכנסים לִרְשׁוּת הָאָב לאחר שמת הבעל. אם כן בהכרח מדובר בנכסים שנפלו לה בהיותה תחת בעלה וכדברי אביי, שהרי אם כדברי רבא שנפלו לה הנכסים לאחר מיתת בעלה, הלא מעולם לא נכנסו לרשות הבעל. ממשיך רב פפא בביאור דבריו: ומוכח מדיוק זה כדברי אביי, וְאַף עַל גַּב דְּקַשְׁיָא על דבריו ממה ששנינו 'מָתָה מה יעשה בכתובתה'. שכן לדברי אביי, אַדְּמַפֵּלְגִי [–עד שנחלקו] בית שמאי ובית הלל בְּגוּפָהּ וּלְאַחַר הַמִּיתָה – מי יורש את גוף נכסי היבמה לאחר מיתתה, לְפַלְגוּ בְּחַיֶּיהָ וּלְפַיְרוֹת – הלא יש להם לחלוק גם בחיי היבמה ולענין אכילת פירות נכסיה. שלדעת בית שמאי שיד היבם והיבמה שוים בנכסים אלו יש לו ליבם ליטול חצי מהפירות, ולדעת בית הלל שידה עדיפה מידו אין לו בהם כלום. ומסיק רב פפא: וְתו לֹא מִידֵי – אין להשיב על ההוכחה האמורה מלשון משנתנו לדברי אביי, אפילו שעדיין קשה על דבריו מדוע לא נחלקו גם לענין הפירות.

שנינו במשנתנו: בְּנָסָהּ חֵרֵי הִיא כו' כאשתו לכל דבר. שואלת הגמרא: לְמַאי הִלְכְתָא – איזו הלכה באה המשנה להשמיענו בדבריה אלו. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא, לוֹמַר שֶׁאם ירצה היבם הרי הוא מְגָרְשָׁהּ בְּגֵט לאחר שבא עליה וקנאה, ואינה צריכה חליצה. וּמַחֲזִירָהּ – ויכול להחזירה לאחר שגירשה.

מקשה הגמרא: הלא מה שמְּגָרְשָׁהּ בְּגֵט לאחר היבום הוא פְּשִׁיטָא, שהרי כבר קיים בה את מצותו, ומה הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה. מתרצת הגמרא: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, הוֹאִיל וְכָתִיב בפרשת יבום (דברים כה ה) 'וְלָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ' אָמַר רַחֲמָנָא, וַעֲדַיִן יְבִימוּ הָרִאשׁוֹן עָלֶיהָ, שכן משמע מלשון הכתוב שגם לאחר שלקחה עדיין היא קרויה 'יבמה' וזיקתה עליה, ועל כן בַּחֲלִיצָה אִין – דווקא על ידי חליצה נפקעת זיקתה, ואינה נישאת לאחרים אלא בגט וחליצה, אבל בְּגֵט בלבד לֹא תותר להנשא. קָא מַשְׁמַע לָן משנתנו, שלאחר שכנסה נעשית כאשתו לכל דבר, וניתרת לשוק בגט בלבד.

הגמרא מבארת את המשך דברי רבי יוסי בר חנינא: הלא מה שמָּחֲזִירָהּ לאחר שייבמה וגירשה פְּשִׁיטָא שאין איסור בדבר, ומה הוצרכה המשנה להשמיענו דין זה. מתרצת הגמרא: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, מִצְוָה דִּירְמֵי רַחֲמָנָא עָלֶיהָ עֲבָדָהּ – מאחר שכבר קיים את מצות יבום שהטילה עליו התורה, אם כן הַשְׁתָּא – כעת אחר שקיים מצוותו, תחזור וְתֵיקוּם עָלֶיהָ [–ותעמוד עליו] בְּאִיפּוּר אֵשֶׁת אָח, כדין אשת אח שלא במקום מצוה. קָא מַשְׁמַע לָן משנתנו שלא כן הוא, אלא היא כאשתו לכל דבר, וכשם שמותר לאדם להחזיר את גרושתו, כן מותר לו להחזיר את יבמתו לאחר שגירשה.

שואלת הגמרא: וְאֵימָא הָכִי נַמֵּי – שמא נאמר שיבמה שהתייבמה אינה יוצאת בגט בלבד אלא צריכה גם חליצה, וכן שמא אסור לו להחזירה לאחר שגירשה. משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא 'וְלָקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ', ולכאורה תיבת 'לאשה' מיותרת, שכן היה די שיכתב 'ולקחה לו ויבמה', ובא יתור זה ללמדנו, שבְּיָוָן שֶׁלְּקָחָהּ חֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, ויכול לגרשה בגט בלבד בלא חליצה, וכן יכול להחזירה לאחר גירושיה.

שנינו במשנתנו: וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָּתָהּ כו' על נכסי בעלה הראשון, אבל היבם אינו מתחייב לפרוע את כתובתה מנכסיו אפילו לאחר שייבמה. ולאחר שמת היבם אינה גובה אלא מנכסי בעלה הראשון שירש אותם היבם. מפרשת הגמרא: מַאי טַעְמָא אין

המשך בעמוד לא

נכסי היבם משתעבדים לכתובתה, משום שאִשָּׁה הִקְנוּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, ולא נשא אותה מדעת עצמו, ועל כן אינו משעבד את נכסיו לכתובתה. אלא שדין זה הוא רק במקום שהשאיר הראשון נכסים, ויכולה היבמה לגבות את כתובתה מהם. וְאולם אִי לַיִת לָהּ ליבמה כתובה מִן נכסי הבעל הָרִאשׁוֹן, וכגון שלא השאיר נכסים, תַּקָּנוּ לָהּ חכמים כתובה מִשֶּׁלּוֹ – מהיבם שייבמה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא היבמה כַּלָּה בְּעֵינָיו של היבם לְהוֹצִיאָהּ לאחר שייבמה. שמאחר שהוא יודע שאם יגרשנה תוכל לגבות מנכסיו, לא ימהר לגרשה.

משנה

מִצְוָה בְּגִדּוֹל האחים לְיַיֵּבֵם את אשת אחיו המת, ואם לֹא רָצָה הגדול, מְהַלְּכִין בית דין עַל כָּל הָאַחִין לפי סדר גדלותם, ומבקשים מהם לייבם. ואם אף הם לֹא רָצוּ, חוֹזְרִין בית דין אֵצֶל גְּדוֹל האחים שלפנינו, וְאוֹמְרִים לוֹ, עָלֶיךָ מוטלת המִצְוָה, אוֹ חֲלוֹץ לה אוֹ יַיבֵּם אותה. ואם לא רצה ליבם או לחלוץ וּתְלָה את טעם סירובו בְּאחיו שהוא קָטָן ועדיין אינו בן י"ג שנים ויום אחד, ואומר שימתינו לו עַד שֶׁיִּגְדַּיל וייבם, אוֹ שהיה זה אח אחר שתלה את סירובו בְּגִדּוֹל האחים שאינו לפנינו, ואמר שימתינו עַד שֶׁיָּבֹא האח הגדול מִמְּדִינַת הַיָּם וייבמה, אוֹ שתלה את טעם סירובו באח אחר שהוא חֵרֵשׁ אוֹ שׁוֹטֶה, ואמר שימתינו עד שיתרפא וייבמה, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ בכל טענות אלו, אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ, מאחר שאתה הגדול מבין האחים הנמצאים כאן עָלֶיךָ מוטלת המִצְוָה, אוֹ חֲלוֹץ אוֹ יַיבֵּם, ואין להשהותה ולהמתין לאח אחר.

גמרא

שנינו במשנתנו: 'מצוה בגדול לייבם'. הגמרא דנה בסדר העדיפות שבמצות יבום וחליצה: אֵיתֵימַר, בְּיֵאת קָטָן – האח הצעיר, וַחֲלִיצַת גְּדוֹל האחים, פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, איזו מהן עדיפה. חַד אָמַר, בְּיֵאת הקָטָן עֲדִיפָא מחליצת הגדול, ואם רצה הקטן לייבם והגדול רוצה לחלוץ שומעים לקטן. וְחַד אָמַר, חֲלִיצַת אח גָּדוֹל עֲדִיפָא מיבום הקטן, ואם רצה הגדול לחלוץ יחלוץ הוא ולא ייבם הקטן. מפרשת הגמרא את מחלוקתם: מַאן דְּאָמַר בְּיֵאת קָטָן עֲדִיפָא, דְּהָא עיקר המִצְוָה היא בְּיִיבּוּם, והוא קודם למצות חליצה. וּמַאן דְּאָמַר חֲלִיצַת גָּדוֹל עֲדִיפָא, טעמו הוא משום שבְּמָקוֹם גָּדוֹל בְּיֵאת קָטָן לָאו בְּלוּם הִיא, שכן עיקר המצוה היא בגדול האחים.

הגמרא מבקשת להוכיח ממשנתנו שביאת קטן עדיפה: תָּנַן, לֹא רָצָה גדול האחים לייבם מַחֲזִירִין עַל כָּל הָאַחִין. מַאי לָאו [–האם אין] הכוונה שלֹא רָצָה הגדול לְיַיבֵּם אֶלָּא רק לַחֲלוֹץ, ומכל מקום קָתָנֵי 'מְהַלְּכִין אֵצֶל הָאַחִין' ומבקשים מהם לייבם. שְׁמַע מִינָּהּ, בְּיֵאת קָטָן עֲדִיפָא על חליצת הגדול. דוחה הגמרא: לֹא ראיה היא זו, שכן יש לפרש בכוונת המשנה, שהגדול לֹא רָצָה לַחֲלוֹץ וְלֹא רצה לְיַיבֵּם, ודווקא באופן זה מבקשים משאר האחים לייבם.

מקשה הגמרא על דחיה זו: אם משמעות 'לא רצה' היא גם על יבום וגם על חליצה, אם כן הֵכְוָותָהּ נָבֵי הָאַחִין – גם במה ששנינו בדומה לזה בהמשך דברי המשנה 'לֹא רצו חוזרין אצל גדול', יש לפרש שלֹא רָצוּ שאר האחים לֹא לַחֲלוֹץ וְלֹא לְיַיבֵּם. ושקשה, אַמַּאי באופן זה חוֹזְרִים בית דין אֵצֶל האח הַגָּדוֹל לְמִיכְפַּייֵהּ – לכפותו לייבם או לחלוץ. לְכַפַּייֵהּ לְדִידֵיהּ – הלא יש לכוף אותם על הדבר. מתרצת הגמרא: בְּיָנוֹ דְּמַצְוָה עָלַיְיהוּ דִּידֵיהּ רָמְיָא – מכיון שעיקר המצוה מוטלת על האח הגדול, לְדִידֵיהּ כַּייְפִינַן [–כופים אותו] לקיימה במקום שהאחרים מסרבים לקיימה.

הגמרא מבקשת להוכיח מהמשך משנתנו שחליצת הגדול קודמת ליבום הצעיר: תָּנַן, אם תָּלָה גדול האחים את סירובו בְּאח קָטָן ואומר שימתינו עַד שֶׁיִּגְדַּיל וייבם, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. מוכיחה הגמרא: וְאִי בְּיֵאת הקָטָן שבאחים עֲדִיפָא מחליצת גדול האחים, אַמַּאי אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, נִינְטַר דִּילְמָא גָּדֵיל וּמַייֵבֵם – הלא מן הראוי להמתין עד שיגדיל הקטן, שמא ירצה לייבם. אלא בהכרח שחליצת הגדול עדיפה על יבום הצעיר.

דוחה הגמרא הוכחה זו: וְלֵימָא מִיהָ – הלא גם לדבריך שחליצת גדול עדיפה, יקשה על מה ששנינו בהמשך המשנה, 'וְאם תלה בְּגִדּוֹל האחים ואמר שימתינו לו עַד שֶׁיָּבֹא מִמְּדִינַת הַיָּם, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ'. ולדבריך אַמַּאי אין שומעין לו, נִינְטַר דִּילְמָא [–נמתין] גָּדֵיל אָתֵי הגדול וְחָלֵיץ – שמא יבוא גדול האחים ויחלוץ, שהרי עיקר המצוה בגדול. אֶלָּא בהכרח יש לומר, שכָּל שֶׁהוּוּ מִצְוָה לֹא מְשַׁהֵינַן – אין משהים את המצוה אלא יש לקיימה עתה, ואפילו אם לאחר זמן תוכל יותר להתקיים באופן עדיף יותר. ואם כן גם אם יבוא הקטן עדיף על חליצת הגדול אין להמתין לו עד שיגדיל.

הגמרא מביאה מחלוקת זו באופן אחר: אִית דְּאָמְרֵי, בְּבִיאָה כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי דְּבִיאַת קָטָן עֲדִיפָא מחליצת גדול. כִּי פְּלִיגִי, בַּחֲלִיצַת קָטָן. וְהָכִי אִיתְּמַר, חֲלִיצַת קָטָן וַחֲלִיצַת גָּדוֹל, פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. חַד אָמַר, חֲלִיצַת גָּדוֹל עֲדִיפָא על חליצת קטן, וְחַד אָמַר, כִּי חֲדָדֵי נִינְהוּ – שתיהן שוות. מפרשת הגמרא: מַאן דְּאָמַר חֲלִיצַת גָּדוֹל עֲדִיפָא, דְּהָא עיקר המִצְוָה היא בְּגָדוֹל האחים, ככתוב (דברים כה ו) 'וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד'. וְאִידָךְ – אך השני סובר, כִּי אֲמְרִינַן מִצְוָה בַּגָּדוֹל, רק לְעִנְיַן יִבּוּם הוא, אֲבָל לְעִנְיַן חֲלִיצָה הגדול והקטן כַּחֲדֵי נִינְהוּ.

הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו שחליצת גדול עדיפה: תָּנַן, לֹא רָצוּ האחים חוֹזְרִין אֵצֶל הַגָּדוֹל. מַאי לָאו, לֹא רָצוּ לְיַיבֵּם אֶלָּא רצו לַחֲלוֹץ, ומכל מקום קָתָנֵי 'חוֹזְרִין אֵצֶל גָּדוֹל' שיחלוץ. וְאם כן שָׁמַע מִינָּה, שחֲלִיצַת גָּדוֹל עֲדִיפָא מחליצת קטן. דוחה הגמרא: לֹא כן הוא, אלא מדובר באופן שלֹא רָצוּ לֹא לַחֲלוֹץ וְלֹא לְיַיבֵּם. מקשה הגמרא: אם כן גם במה ששנינו בתחילת המשנה הַכְוָותֵיהּ [–בדומה לזה] גַּבֵּי גָּדוֹל שאם לא רצה מבקשים מהאחים, יש לפרש שלֹא רָצָה הגדול לֹא לַחֲלוֹץ וְלֹא לְיַיבֵּם. אֶלָּא שלפי זה יקשה, אַמַּאי חוֹזְרִין בית דין דווקא אֵצֶל הַגָּדוֹל לְמַכְפֵּייהּ – לכפותו, הלא יש לְכַפּוֹיֵי לְיָדִידֵיהּ – לכפות אותם כמותו, שהרי חליצת כולם שוה. מתרצת הגמרא: כֵּיוָן דְּעִיקַּר המִצְוָה עֲלֵיהּ דִּידֵיהּ רַמְיָא [–מוטלת עליו], לְדִידֵיהּ כַּייפִינַן לחלוץ או לייבם.

הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו שחליצת שניהם שוה: תָּא שְׁמַע, תָּלָה היבם את סירובו בְּגָדוֹל האחים ואמר שימתינו לו עַד שֶׁיָּבֹא מִמְּדִינַת הַיָּם ויחלוץ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שחֲלִיצַת גָּדוֹל עֲדִיפָא מחליצת קטן אַמַּאי אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, נִינְהוּ [–נמתין] דִּילְמָא אָתֵי הגדול וְחָלִיץ, שהרי חליצתו עדיפה. דוחה הגמרא: וּלְטַעְמָיךְ – הלא גם לדבריך יקשה על מה ששנינו שאם תלה בְּאחיו הַקָּטָן ואמר שנמתין לו עַד שֶׁיַּגְדִּיל, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אַמַּאי אין שומעים לו, נִינְהוּ דִּילְמָא גָּדֵיל הקטן וּמְיַיבֵּם, שהרי יבום הצעיר עדיף על חליצת הגדול. (אי נַמִי אָתֵי איהוּ וּמְיַיבְּמָה – וגם קשה מדוע אין ממתינים לגדול שיבוא ממדינת הים, הלא שמא לכשיבוא יתרצה לייבם, ויבומו ודאי קודם לחליצה). אֶלָּא בהכרח כָּל שֶׁהוּוִי מִצְוָה לֹא שָׁהֵינן – אין משהים את המצוה כדי לקיימה לאחר זמן באופן עדיף יותר, ועל כן אין להמתין לחליצת הגדול.

הגמרא דנה בדין קדימת חליצה ליבום בדורות אחרונים: תָּנַן הָתָם בבכורות (יג.), מִצְוֹת יִבּוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוֹת חֲלִיצָה בָּרִאשׁוֹנָה [–בדורות קדמונים] שֶׁהָיוּ מִתְכַּוְונִין לייבם לְשֵׁם מִצְוָה, אבל עַכְשָׁיו שֶׁאֵין מִתְכַּוְונִין לְשֵׁם מִצְוָה, אָמְרוּ חכמים שמִצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת יִבּוּם. ויבוארו הדברים להלן. וְאָמַר רַב, אף שבזמן הזה מצות חליצה קודמת, מכל מקום רצו היבם והיבמה לייבם הרשות בידם, וְאֵין כּוֹפִין אותם לחלוץ. וכי אֲחוּ יבם ויבמה לְקַמֵּיהּ דְּרַב, אָמַר לְהוּ, אִי בָּעֵית [–אם תרצה] חֲלוֹץ, אִי בָּעֵית יַיבֵּם, שהרי בְּדִידְךָ תְּלָא רַחֲמָנָא – ברצונך תלתה התורה קיום מצוה זו. שנאמר בפרשת יבום (דברים כה ז) 'וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וגו' וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ', הָא אִם חָפֵץ מייבם, הרי שהדבר תלוי ברצונו, אִי בָּעֵי חָלִיץ וְאִי בָּעֵי יַיבֵּם.

וְאַף רַב יְהוּדָה סָבַר שאין כּוֹפִין אותו לחלוץ והרשות בידו לייבם. וכן מוכח מְדְּאִתְקִין רַב יְהוּדָה בְּגִיטָּא [–בשטר] דַּחֲלִיצָה לכתוב בו, ראינו אֵיךְ פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי אֲקָרְבַת יָת פְּלוֹנִי יְבָמָהּ קֳדָמָנָא לְבֵי דִּינָא – הביאה את היבם לפנינו לבית דין, וְאִשְׁתְּמוֹדַעְנִינְהוּ דְּאַחְוָהּ דִּמְיָתָנָא מַאבָא נְיהוּ – והכרנוהו שהוא אחי המת מהאב, וְאָמְרִי לֵיהּ אִי צָבֵית [–אם ברצונך] לְיַבָּם, יַבֵּם. וְאִי לֹא אַיטְלַע לָהּ רַגְלָךְ דְּיַמִּינָא – ואם לאו צדד את רגלך הימנית לצורך החליצה. וְאִיטְלַע לָהּ רַגְלָא דְּיַמִּינָא וּשְׁרַת סַיני מֵעַל רַגְלוֹהִי – וצידד היבם את רגלו הימנית, והתירה היבמה את רצועות המנעל מעל רגלו, וחלצה את נעלו. וְיָרְקַת בַּאנְפּוֹהִי רוּקָא דְּמִתְחֲזֵי לְבֵי דִּינָא עַל אַרְעָא – וירקה לפניו על הארץ רוק שנראה לעיני בית הדין. וְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַוִּיא היה מְסַיֵּים בָּהּ מִשְׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, שכמו כן כותבים 'וְאַקְרִינְהוּ מָה דְּכְתִיב בְּסֵפֶר אוֹרַיְיתָא דְּמשֶׁה' – והקראנו לפניו את הכתוב בתורת משה (שם כה ח) 'לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ' כדי שיענה אחרינו. ומכך שהתקין רבי יהודה לכתוב 'אי צבית ליבם ייבם' מוכח שהרשות בידו ליבם.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור נוסח שטר חליצה: 'אִשְׁתְּמוֹדַעְנִינְהוּ' שנזכר בשטר זה, פְּלִיגִי בָּהּ רַב אַחָא וְרַבִינָא, כיצד מתברר שאיש זה הוא היבם. חַד אָמַר, דבר זה צריך להתברר בִּשְׁנֵי עֵדִים כשרים, כדין כל דבר שבערוה. וְחַד אָמַר, די אֶפְשִׁילוּ בעדות של קָרוֹב וַאֲפִילּוּ בעדות אִשָּׁה הפסולים לשאר עדויות. וְהִלְכְתָא, גַּלּוּיֵי מִילְּתָא בְּעָלְמָא הוּא, שכן אין זו עדות על גוף מעשה החליצה, אלא רק שזה הוא אדם פלוני, וְעל כן אֶפְשִׁילוּ קָרוֹב וַאֲפִילּוּ אִשָּׁה כשרים לעדות זו.

הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה שהובאה לעיל: בָּרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיוּ מִתְכַּוְונִין לְשֵׁם מִצְוָה, מִצְוַת יִבּוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת חֲלִיצָה, וַעֲכְשָׁיו שֶׁאֵין מִתְכַּוְונִין לְשֵׁם מִצְוָה, אָמְרוּ מִצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת יִבּוּם. אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לאחר מכן שוב חָזְרוּ לוֹמַר, שמִצְוַת יִבּוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת חֲלִיצָה. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לרמי בר חמא, וכי אַכְשׁוֹר דְּרֵי [–הוכשרו הדורות] לעומת הדורות הקודמים וחזרו להתכוין לשם מצוה. השיבו רמי בר חמא: לא משום כן חזרו לומר שיבום קודם, אלא דְּמַעְיְקָרָא סָבְרֵי לָהּ כְּהָאנָא שָׁאוֹל האוסר יבום שלא לשם מצוה, וּלְבַסּוֹף סָבְרֵי לָהּ כְּרַבָּנָן שמותר לייבם גם שלא לשם מצוה. דְּתַנְיָא, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ לְשֵׁם הנוי שלה, וּלְשׁוּם שיצא עליו שם אֵישׁוּת ויקרא נשוי, וּלְשׁוּם דָּבָר אַחֵר של ממון וכדומה, הרי הוא כְּאִילּוּ פּוֹגֵעַ בְּאיסור עֶרְוָה, וְקָרוֹב אֲנִי בְּעֵינַי לִהְיוֹת הַוָּלָד הנולד מביאה זו מַמְזֵר כדין הנולד מביאת חייבי כריתות. שכן לא הותר איסור אשת אח אלא לצורך מצות יבום, והבא עליה שלא לשם מצוה זו הרי הוא כבא עליה שלא במקום מצוה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, נאמר (שם כה ה) 'יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ', הרי שהותרה לו יבמתו מִכָּל מָקוֹם – בכל אופן שהוא.

שואלת הגמרא: מַאן תָּנָא [–מי שנה] לְהָא ברייתא דְּתָנוּ רַבָּנָן, מה שנאמר 'יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ', מִצְוָה. שֶׁמַּתְחִלָּה לפני שנתקדשה היבמה לאחיו הָיְתָה עָלָיו [–על היבם] כְּבֹעֶל הֶיתֵּר, וכשנתקדשה לאחיו נֶאֱסְרָה עליו באיסור אשת אח, וּלאחר שמת אחיו ללא בנים חָזְרָה וְהוּתְּרָה לו ביבום. יָכוֹל [–שמא תאמר] שתַּחְזוֹר לגמרי לְהֶתֵּירָהּ הָרִאשׁוֹן כמלפני קידושי אחיו, תַּלְמוּד לוֹמַר 'יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ', מִצְוָה. שואלת הגמרא: מַאן תָּנָא – מי הוא התנא ששנה כן ומה פירוש דבריו. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְדִימִי, שיטת אַבָּא שָׁאוּל הִיא, וְהָכִי קָאָמַר, נאמר 'יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ' וגו' וְיִבְּמָהּ', לשם מִצְוָה של יבום. שֶׁמַּתְחִלָּה הָיְתָה עָלָיו כְּבֹעֶל הֶיתֵּר גמור, ואם רָצָה לבונסה לְשֵׁם נוֹי בּוֹנְסָהּ, רָצָה לְשׁוּם אישות בּוֹנְסָהּ. ולאחר שנתקדשה לאחיו נֶאֱסְרָה עליו, ולאחר מכן חָזְרָה וְהוּתְּרָה לו ליבום. יָכוֹל תַּחְזוֹר לְהֶתֵּירָהּ הָרִאשׁוֹן כמלפני קידושי אחיו, תַּלְמוּד לוֹמַר 'יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ', רק לְשֵׁם מִצְוָה הותרה לו.

הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי הברייתא: רָבָא אָמַר, אַפִּילּוּ תֵּימָא שהברייתא שנויה בשיטת רַבָּנָן מובנים דבריה, וְהָכִי קָאָמַר. 'יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ', יש מִצְוָה ביבום יותר מבחליצה. שֶׁהרי בַּתְּחִלָּה הָיְתָה היא עליו כְּבֹעֶל הֶיתֵּר, שאם רָצָה רשאי לבוֹנְסָהּ, ואם רָצָה אֵינוֹ חייב לבוֹנְסָהּ. ולאחר קידושי אחיו נֶאֱסְרָה עליו, וכשמת אחיו חָזְרָה וְהוּתְּרָה ביבום. יָכוֹל תַּחְזוֹר לְהֶתֵּירָהּ הָרִאשׁוֹן כמלפני קידושי אחיו, ואם רָצָה בּוֹנְסָהּ, ואם רָצָה אֵינוֹ בּוֹנְסָהּ. הגמרא מפסיקה באמצע דברי רבא ומקשה: וכי יתכן לומר שאם רָצָה אֵינוֹ בּוֹנְסָהּ, הָא היבמה אֲגִידָה בֵּיהּ [–אגודה בו], כְּבִדֵי תִּיפּוֹק – וכי תצא להנשא לאדם אחר בלא כלום. מתרצת הגמרא: אֶלָּא אִיתָא, אם רָצָה בּוֹנְסָהּ ואם רָצָה חוֹלֵץ לָהּ. הגמרא חוזרת להמשך ביאור הברייתא: תַּלְמוּד לוֹמַר 'יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ', שאין זו רשות בלבד אלא היא מִצְוָה.

הגמרא מקשה על ביאור רבי יצחק בר אבדימי בדברי הברייתא: אִימָא מה ששנינו בְּרֵישָׁא של ברייתא זו בתורת כהנים, מה שנאמר באכילת שיירי מנחות (ויקרא ו ט) 'מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ' היא מִצְוָה.